

Гриб'юк Олена

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник Інституту інформаційних
технологій і засобів навчання НАПН України
olenagrybyuk@gmail.com

Юнчик Валентина

аспірант Інституту інформаційних технологій
і засобів навчання НАПН України
uunchik@ukr.net

**ЩОДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ
ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Очевидно, що структурні компоненти дослідницької компетентності співпадають з компонентами дослідницької діяльності, відповідно модель дослідницької компетентності включає в себе єдність теоретичних і практичних дослідницьких умінь. Для успішного здійснення дослідницької діяльності доцільно чітко визначити необхідні знання, вміння, навички, здібності в процесі формування дослідницької компетентності.

Модель дослідження включає чотири етапи: програмувальний, інформаційний, аналітичний і практичний [4].

Назва етапу	Зміст етапу	Результати
Програмувальний	Розроблення питань методології, методики і техніки дослідження	Програма дослідження
Інформаційний	Застосування методів і засобів для отримання масиву достовірних і репрезентативних даних	Емпіричні повідомлення
Аналітичний	Аналіз навчального матеріалу, його теоретичне узагальнення, опис і пояснення фактів, обґрунтування тенденцій і закономірностей, виокремлення кореляційних і причинно-наслідкових зв'язків.	Опис і пояснення явища, об'єкта, процесу дослідження
Практичний	Розроблення практичних рекомендацій з педагогічно виваженим використанням інформаційних технологій	Модель практичного перетворення досліджуваного явища, об'єкта, процесу.

У процесі дослідницької діяльності (програмувальний етап) використання умінь, навичок та здібностей сприятиме окресленню та формулюванню

проблеми, визначенню об'єкта та предмета дослідження, формулюванню мети та гіпотези дослідження, визначенню основних понять. Інформаційний етап передбачає оволодіння методами накопичення даних відповідно до сформованих гіпотез, створення масивів емпіричних даних, опрацювання необхідних джерел. Важливим умінням дослідника є опрацювання емпіричних даних з використанням спеціальних методів дослідження. Аналітичний етап передбачає вибір і використання універсальних та спеціальних методів дослідження, наявність логічного мислення, творчих здібностей, полягає в аналізі даних, їх узагальненні, ґрунтовному вивченню фактів, обґрунтуванні тенденцій і закономірностей, вкремленні кореляційних і причинно-наслідкових зв'язків. Практичний етап передбачає створення, передавання та упровадження результатів дослідження у практичній діяльності.

Застосування технологій віртуальної реальності в освіті призвело до появи віртуального освітнього середовища, в рамках якого можлива безперервна самореалізація і саморозвиток вільної, активної і творчої особистості за умов організації та функціонуванні освітніх систем на базі технологій віртуальної реальності із реалізованою відкритістю і “масштабованістю” цих систем, інтегративність і адаптованість технологій. В освітньому процесі переважає інтерактивне самонавчання за наявності постійного зворотного зв'язку в системі “викладач-студент”, а організація самостійної роботи спрямовується на розвиток навичок творчості, пізнавальної активності і системності мислення суб'єктів навчання. Важливими складниками є забезпечення доцільності навчання за рахунок дотримання пріоритету навчання перед викладанням; домінування діяльнісного типу навчання; організації самостійної навчальної діяльності; підвищення мотивації навчання за допомогою використання засобів комплексного представлення та маніпулювання аудіовізуальною інформацією; підвищення рівня емоційного сприйняття інформації та формування умінь реалізовувати різні форми самостійної діяльності щодо обробки інформації. [2]

У процесі дослідницької діяльності майбутній фахівець повинен володіти та виважено використовувати ряд етапів:

- спостереження фактів, явищ, подій та постановку проблеми;
- вміння усвідомити проблему і самостійно сформулювати її;
- висловлювати інтуїтивні припущення, передбачення, формулювання гіпотез;
- добір способів перевірки гіпотез;
- організувати спеціальні спостереження і досліди;
- вміння добирати способи добору та перевірки та тлумачення відповідних гіпотез;
- практичні висновки й остаточне прийняття робочої гіпотези;
- контрольна перевірка окремих етапів дослідження.

Основу дослідницької діяльності складають уміння виявляти проблему, формулювати гіпотезу, здійснювати добір й аналіз необхідних даних для дослідження, обирати відповідні методи проведення дослідження та опрацювання даних, фіксувати результати під час проведення дослідження та

опрацьовувати їх, проводити обговорення та інтерпретацію результатів дослідження, використовувати їх в практичній діяльності.

У структурі дослідницької компетентності виокремлено нижче наведені компоненти: [1]

– мотиваційно-ціннісний, що містить в собі систему мотиваційно-ціннісних та професійно-значущих мотивів дослідницької діяльності та емоційно-вольових і ціннісних ставлень науковців до світу, до діяльності, до своїх здібностей та їх розвитку; усвідомлене уявлення щодо цінності сучасної освіти; уміння формулювати цілі дослідницької діяльності у відповідності з гіпотезою та завданнями дослідження;

– когнітивний, що відображує систему професійних та міждисциплінарних наукових знань і пізнавальних умінь науково-дослідницької діяльності;

– діяльнісно-практичний, що містить сукупність способів і прийомів науково-дослідницької діяльності та уміння реалізувати їх у дослідницькій діяльності, розвинену самостійність і творчу активність;

– рефлексивний компонент, що включає в себе діяльність щодо усвідомлення й оцінювання ходу й результатів самостійної дослідницької діяльності; здатності саморегуляції: наявність знань про способи професійного самовдосконалення; уміння усвідомлювати рівень власної діяльності, своїх здібностей; уміння бачити причини недоліків у своїй роботі, в собі; бажання самоудосконалюватися, уміння використовувати механізм самооцінки власних досягнень в дослідницькій діяльності. Це означає, що майбутній фахівець повинен уміти виявляти у своїй роботі позитивні й негативні моменти, порівнювати досягнуті результати з наміченими цілями й задачами, реально усвідомлювати свої можливості та у зв'язку з цим адекватно планувати й реалізовувати програму наукового дослідження.

Компоненти дослідницької компетентності студента виконують спонукальну, ціннісно-орієнтовну, когнітивну, результативну, регулятивну функції, дослідницька компетентність – це цілісна, інтегративна якість особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід діяльності дослідника, ціннісні ставлення та особистісні якості і виявляється в готовності і здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування творчого підходу в цілепокладанні, плануванні, прийнятті рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності.

Дослідницька діяльність є одним з найважливіших засобів підвищення якості підготовки майбутніх фахівців, здатних творчо застосовувати в практичній діяльності найвищі досягнення науково-технічного прогресу. Дослідницька діяльність забезпечує вирішення таких основних завдань: формування наукового світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження; досягненні високого професіоналізму; розвиток ініціативи, розвиток творчого мислення; здатності застосувати теоретичні знання у своїй практичній роботі; постійне оновлення своїх знань; залучення най здібніших молодих науковців до розв'язання наукових проблем, що мають суттєве значення для науки і практики; створення та розвиток

наукових шкіл, творчих колективів, виховання у стінах вищого навчального закладу резерву вчених, дослідників, викладачів.

В дослідницькій діяльності ефективним є використання проектного підходу. Проектний підхід вважаємо ефективним в процесі переходу від традиційної до інноваційної парадигми освіти. Метод проектів розглядається як сукупність прийомів, операцій оволодіння деякою галуззю практичного або теоретичного знання, тією чи іншою діяльністю; шлях пізнання, спосіб організації процесу пізнання, а також як система навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють розв'язати певну проблему в результаті самостійної чи колективної діяльності. [3]

Проектна діяльність є похідною від методу проектів. У педагогіці її розглядається у двох аспектах: 1) як процес розробки окремими науковцями теоретичних моделей – освітніх програм і методик їх реалізації, цілей і конструктивних схем досягнення; 2) як проектна діяльність майбутніх фахівців – складова навчальної діяльності, підпорядкована конкретним організаційним засадам.

Метою формування проектної діяльності в педагогічній діяльності є розвиток у майбутніх фахівців умінь самостійно здійснювати всі її етапи, виконувати ґрунтовні дослідження та сприяти трансформації фахівців при переході від одного етапу до іншого: від формулювання мети власної діяльності до адекватного виконання проектних операцій, від реалізації проекту до самоконтролю та самооцінки. Кінцевою метою формування проектних умінь є здатність самостійно здобувати знання, вміло послуговуватися ними в контексті сучасних реалій, а також збереження та розвиток пізнавальних потреб особистості людини.

Література

1. Головань М. С. Сутність та зміст поняття “дослідницька компетентність” / М. С. Головань, В. В. Яценко // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць. Випуск VII. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. – С. 55-62.

2. Гриб'юк О. О. Віртуальне освітнє середовище як інноваційний ресурс для навчання і дослідницької діяльності студентів. / О.О.Гриб'юк // Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Віртуальний освітній простір: психологічні проблеми». – 2013.

3. Комар Т. В. Методологія проектної діяльності: теоретичний аспект / Т. В. Комар. // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»,. – 2013. – С. 102–107.

4. Сурмін Ю.П. Майстерня вченого: Підручник для науковця. – К.: Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2006. – 302 с.